

Uudenmaan liiton lausunto kaavoitus- ja rakentamislakiluonnoksesta

Maakuntahallitus 29.11.2021 § 157
849/03.00.00/2021

Tiivistelmä

Ympäristöministeriö valmistelee uutta kaavoitus- ja rakentamislakia ja pyytää liiton lausuntoa 7.12.2021 mennessä.

Uudenmaan liitto katsoo, että ensisijaisesti kaavoitus- ja rakentamislain valmistelu tulee keskeyttää ja sen sijaan lainsäädäntöä tulee kehittää nykyistä lakia päivittämällä ja täydentämällä. Mikäli lain valmistelua jatketaan, ei maakuntakaavoituksen oikeusvaikutteista sisältöä tule rajata ja kaupunkiseutusunnitelmasta ja uuden lain soveltamisesta taannehtivasti lainvoimaisiin maakuntakaavoihin on luovuttava.

Liitto pitää lakiuudistukselle asetettuja tavoitteita hyvinä ja kannatettavina, mutta katsoo, ettei lausunnoilla olevalla lakiluonnoksella saavuteta niitä. Liitto on tehnyt tiivistä yhteistyötä Uudenmaan kuntien ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa, ja tukee kuntien lausunnoissaan esiin nostamia näkökulmia.

Asian tausta

Ympäristöministeriö pyytää lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi, joka koskee uutta kaavoitus- ja rakentamislakia (KRL). Uudella KRL:lla on tarkoitus korvata voimassa oleva maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL), joka tuli voimaan vuoden 2000 alussa.

Lakiuudistuksen päätavoitteita ovat hallitusohjelman mukaisesti hiilineutraali yhteiskunta, luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen, rakentamisen laadun parantaminen sekä digitalisaation edistäminen. Tavoitteena on lisäksi muun muassa edistää kaavaprosessin sujuvuutta, vahvistaa kuntien maapolitiikkaa, parantaa ihmisten osallistumismahdollisuuksia, edistää rakentamisen luvissa ja ilmoituksissa yhden luukun periaatetta ja sähköistä asiointia sekä luoda rakennetun ympäristön valtakunnallinen digitaalinen rekisteri ja tietoaalusta, joihin maankäyttöä ja rakentamista koskevat päätökset ja prosessit tukeutuvat.

Uudenmaan liiton lausunnossa keskitytään MRL:n uudistuksen alueidenkäytön kokonaisuuteen painottaen maakunnan liiton tehtäviin liittyviä näkökulmia. Liitto on lain valmistelun aikana tehnyt tiivistä yhteistyötä keskeisten sidosryhmiensä, kuten Uudenmaan kuntien, muiden maakuntien liittojen ja Kuntaliiton kanssa, ja ollut myös säännöllisesti yhteydessä lain valmistelusta vastaavaan ympäristöministeriöön. Lausunnon valmistelua on taustoittanut tämä yhteistyö, sekä liiton asiantuntijoiden pitkä ja monipuolinen kokemus alueidenkäytön suunnittelun eri tehtävistä ja eri kaavatasoista. Liitto tukee Uudenmaan kuntien lausunnoissa esiin nostettuja näkökulmia lakiuudistukseen. Monet kunnista ovat myös nostaneet esiin maakuntaliiton ja maakuntakaavan merkityksen oman työnsä tukena.

Lausunnon rakenne ja keskeinen sisältö

Uudenmaan liiton lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi kaavoitus- ja rakentamislakiksi esitetään kokonaisuudessaan pykälän **liitteenä**. Lausunto keskittyy erityisesti alueiden käytön kokonaisuuteen, koska rakentamisen ja kaavojen toteuttamisen ohjaus ei kuulu maakuntaliiton tehtäväkenttään.

Liitto pitää kannatettavina lakiuudistukselle asetettuja tavoitteita, jotka liittyvät suunnittelujärjestelmän selkeyttämiseen, kaavoituksen sujuvoittamiseen, tulevaisuuden muutosilmiöiden huomioon ottamiseen, ilmastokysymysten ja luontokadon painoarvon kasvattamiseen sekä digitalisaation hyödyntämiseen ja edistämiseen. On tärkeää, että kestävyiden osalta otetaan huomioon sekä ympäristö-, talous- että sosiaalinen näkökulma.

Liitteenä oleva lausunto jakautuu kolmeen osaan:

- Luku 1. on kooste liiton keskeisistä näkemyksistä liittyen lakiuudistukseen kokonaisuutena. Keskeiset näkökulmat siitä on tuotu esityslistatekstiin.
- Lukuun 2. on koottu liiton lausuntopalaute sähköisen lausuntopalvelun rakenteen mukaisesti pykälittäin ja teemakokonaisuuksittain.
- Luvussa 3. on taulukkomuodossa arvioitu lakiuudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Kolmiosainen rakenne johtuu siitä, että sähköisen lausuntopalvelun kautta ei ole mahdollista toimittaa 1. luvun sisältämää yleistä palautetta, eikä myöskään lukuun 3. koottua tavoitteiden toteutumisen arviointia. Asiakirjaliite kokonaisuutena muodostaa liiton virallisen lausunnon, joka toimitetaan ympäristöministeriön kirjaamoon maakuntahallituksen päätöksenteon jälkeen. Lukuun 2. koottu lausuntopalaute pykälittäin ja teemakokonaisuuksittain toimitetaan valmistelijoille myös sähköisen lausuntopalvelun kautta.

Lausunnossa tuodaan esiin, että uudistus ei toteuta sille asetettuja tavoitteita ja että lukuisista sekä lain sisältöön että sen valmisteluun liittyvistä ongelmista johtuen lain valmistelu tulee keskeyttää. Alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää tulee kehittää nykyisen lain pohjalta.

Jos lain valmistelu kuitenkin jatkuu, on maakuntakaavan osalta lähtökohdaksi otettava malli, jossa maakuntakaavan oikeusvaikutuksia ei rajata. Maakuntakaavaa ei tule heikentää, rajoittaa ja jäykistää. Pakollinen, mutta oikeusvaikutukseton kaupunkiseutusuunnitelma tulee poistaa uuden lain mukaisesta suunnittelujärjestelmästä. Myös lain taannehtivasta soveltamisesta lainvoimaisiin maakuntakaavoihin on luovuttava ja siirtymäaikoja tulee pidentää.

Kokonaisuudistus nähdään tarpeettomana, sillä sille asetettuihin tavoitteisiin päästään paremmin nykyisen lain puitteissa sitä päivittäen, täydentäen ja täsmentäen. Uudistus nähdään haitallisena, sillä uuden lain myötä suunnittelujärjestelmä sekavoituu ja jäykistyy. Alueiden erityispiirteet pitää voida huomioida myös jatkossa, joten alueidenkäytön suunnittelussa tulee olla joustovaraa ja mahdollisuuksia räätälöidä suunnitteluprosessit erilaisten suunnittelutarpeiden ja vaikuttavuuden kannalta järkevästi myös jatkossa. Uudistus lisää resurssien tarvetta, mutta ei kuitenkaan lisää vaikuttavuutta.

Lainsäädännön tulee tukea kestävästä yhdyskuntarakenteen edellytysten parantamista kaikilla kaavatasoilla. Nyt lakiluonnos toimii päinvastoin heikentäen alueidenkäytön kestävästä ohjauksen edellytyksiä seutu- ja maakuntatasolla.

Lakiuudistuksen ilmastoon ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvät tavoitteet ovat hyviä, mutta käytännössä uudistus ei tuo mitään merkittävää uutta verrattuna nykyisen lain puitteissa laadittavien kaavojen käytänteisiin.

Lakiuudistuksen vaikutusten arviointi on puutteellista, eikä uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista ole arvioitu kokonaisuutena. Myös viittaukset asetuksiin, joiden laatimista ei kuitenkaan ole vielä aloitettu, hämärtävät kokonaisuuden hahmottamista, ja kokonaisuutena lakiluonnos vaikuttaa keskeneräiseltä.

Lausuttavana olevan lakiluonnoksen lausuntoaikataulu on hyvin tiukka ottaen huomioon, miten laajasta kokonaisuudesta on kyse ja miten monen viranomaisen tehtäviin laki merkittävästi vaikuttaa. Myös lakivalmistelun kireä etenemisaikataulu herättää huolta sen suhteen, onko valmistelussa riittävästi aikaa käydä läpi lausuntopalaute ja tehdä sen perusteella tarvittavat muutokset lakiluonnokseen, kun valmistelusta saadun tiedon mukaan hallituksen esitys olisi menossa eduskuntaan jo kesällä 2022. Uudenmaan liitto toivoo, että lausuntopalautteen keskeinen sisältö ja lausuntojen aiheuttamat muutokset lakiluonnoksen sisältöön tuodaan julki riittävän seikkaperäisesti.

Päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää antaa liitteenä olevan lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi kaavoitus ja rakentamislainsäädäntöä koskevaan lakiluonnokseen.

Päätös:

Maakuntahallitus päätti antaa liitteenä olevan lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi kaavoitus ja rakentamislainsäädäntöä koskevaan lakiluonnokseen.

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Paula Autioniemi
Asiantuntijat Mariikka Manninen, Ilona Mansikka

Täytäntöönpano:

Päätösote: Ympäristöministeriö